

Jure Gašparič

1918: Odvetniki med dvema državama*

Amalgam habsburške monarhije in nove jugoslovanske države

GAŠPARIČ, Jure, dr., višji znanstveni sodelavec,
Inštitut za novejšo zgodovino, Privoz 11,
SI – 1000 Ljubljana, jure.gasparic@inz.si

347.965(497.4)"1918":929Hrašovec J.

1918: ODVETNIKI MED DVEMA DRŽAVAMA

*Amalgam habsburške monarhije in nove
jugoslovanske države*

Pričujoče besedilo je prispevek k razumevanju razpada rajne Avstrije; pisec skuša pojasniti dileme in probleme procesov zaključevanja in oblikovanja nove jugoslovanske države skozi odvetniški stan, kamor je sodil tudi dr. Juro Hrašovec, prvi slovenski župan Celja. Metodološko se še najbolj spogleduje z zgodovino od spodaj in v glavnem temelji na arhivskem gradivu Odvetniške zbornice Slovenije. Odvetništvo jeseni leta 1918 in neposredno zatem je posebej zanimivo vsaj iz dveh razlogov. Najprej zato, ker tvori enega fundamentalnih delov moderne države – prvosodni sistem, po drugi strani pa tudi vsled tega, ker je bil delež odvetnikov med politiki, torej med odločevalci, najvišji izmed vseh poklicnih skupin (ne le v Avstriji, ampak skoraj v vseh zahodnih demokracijah).

Ključne besede: Razpad habsburške monarhije, odvetniki, 1918, Juro Hrašovec, Celje

GAŠPARIČ, Jure, PhD, Senior Research Fellow,
Institute of Contemporary History, Privoz 11,
SI – 1000 Ljubljana, jure.gasparic@inz.si.

347.965(497.4)"1918":929Hrašovec J.

1918: LAWYERS BETWEEN TWO COUNTRIES**

*An amalgam of the Habsburg monarchy and the new
Yugoslav state*

The present text is a contribution to the understanding of the collapse of Austria; the author aims to explain the dilemmas and problems of the processes accompanying the completion and formation of the new Yugoslav state through the eyes of the legal profession, which included Dr Juro Hrašovec, the first Slovenian mayor of Celje. Methodologically, it is a playfully experimental approach to history from below and is mainly based on archival material from the Bar Association of Slovenia. The legal profession in the autumn of 1918 and immediately afterwards is of particular interest for at least two reasons. Firstly, because it forms one of the fundamental parts of the modern state – the judicial system; and secondly, because the proportion of lawyers among politicians, i.e., among decision-makers, was the highest of any professional group (not only in Austria, but in almost all Western democracies).

Keywords: Dissolution of the Habsburg monarchy, lawyers, 1918, Juro Hrašovec, Celje

* Članek je nastal v okviru raziskovalnega programa P6-0281 Idejnopolitični in kulturni pluralizem in monizem na Slovenskem v 20. stoletju, ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

** The research was carried out within the framework of the research programme No. P6-0281 Conceptually-Political and Cultural Pluralism and Monism in 20th Century Slovenia, funded by the Slovenian Research Agency.

Uvod: Odvetništvo in razpad stare Avstrije

Prve dni novembra leta 1918 je na naslov Kranjske odvetniške zbornice prišlo vabilo na sejo stalne delegacije vseh avstrijskih odvetniških komor na Dunaju. Ljubljanski odborniki so ga obravnavali 4. novembra in, kakor pravi zapisnik, »po daljši razpravi« sklenili, da se seje ne udeleže in da prav tako ne bodo več iskali stikov z odvetniškimi zbornicami »izven države Slovencev, Hrvatov in Srbov v svrhu skupnega zastopanja stanovskih interesov.« Poleg pisanja z Dunaja so namreč v preteklih dneh prejeli še več dopisov štajerske in spodnjeavstrijske zbornice.¹

Sklep se razmišljujoč in gledajoč *ex-post* zdi povsem logičen in razumen. Nekaj dni prej je vendar nastala nova država in posledično je veljalo pozornost usmeriti proti jugovzhodu, stike s severom pa prekiniti. Toda nenavadno pri tem je, da so odborniki za odločitev potrebovali veliko časa, da torej morda le ni bila tako očitna. In še bolj nenavadno je, da so le malo kasneje odločitev (deloma) spremenili in spet navezali stike z nekdanjimi kolegi. Tridesetega novembra 1918 so »vzeli na znano« dopis z Dunaja o razpustitvi stalne zbornične delegacije in se obenem izrekli, da »bi bil naš odbor začasno pripravljen, skupno z drugimi zbornicami stare Avstrije, posvetovati se o nujnih vprašanjih odvetništva v prehodni dobi.«²

Če ne razmišljamo *ex-post*, ampak znotraj tedanje sedanjosti, v novembru leta 1918, kjer so ravnanja opredeljevale pretekle izkušnje, komaj končana vojna in razpadajoča država na eni strani, in nejasna prihodnost znotraj Jugoslavije na drugi, pa naenkrat dvomi in ravnanja odvetnikov niso več nenavadni. Transformacija državnega okvira je bila na videz hipna, prelom v ravnanjih, odnosih, miselnostih in tudi vzorcih obnašanja pa bistveno počasnejši.

Prispevek nikakor nima ambicije umeščanja znotraj pristopov k imperialni transformaciji (new

imperial history).³ V zadnjih desetletjih je v ospredju novi narativ izginjanja Avstro-Ogrske in stopanja nacionalnih držav na njeno mesto. Številna dela se osredotočajo na soočanje z novim državnim okvirjem, na spremembe, ki nastopijo, in kontinuitete, ki vztrajajo. Ob prelomih poudarjajo mnoge prakse, norme in kulturne vzorce, ki se ohranjajo.⁴ To se pogosto povezuje s sodobnimi razlagami razpada države, ki seveda ni bil pompozni konec, marveč postopen in včasih kaotičen razkroj.⁵ Vprašanja kontinuitete in diskontinuitete med starim in novim, ki bodo eno od jeder prispevka, so sicer bila pri nas že zdavnaj obravnavana, a pri tem seveda velja, da je bilo več pozornosti posvečene diskontinuiteti, saj je bila bržkone akademsko vznemirljivejša in politično ter paradigmatično primernejša za obravnavo.

Ne glede na to, da je bila večina slovenske politike vseh barv še na predvečer vojne prepričana, da leži slovenska prihodnost edinole v Avstriji, je habsburška monarhija po letu 1918 v publicistiki naglo postala ječa narodov, osovražen nebodigatreba, njen konec pa je pomenil »narodno osvoboditev« iz »tisočletnega suženjstva.«⁶ Ob dvajsetletnici nastanka Kraljevine Jugoslavije je liberalni list Jutro zapisal:

³ O novem pogledu na »imperij«; o imperiju kot politični kategoriji in zlasti prepričljivo o tem, zakaj koncept nacionalne države premaga imperialnega gl. I. Gerasimov, S. Glebov, A. Kaplunovski, M. Mogilner, A. Semyonov, »In Search Of A New Imperial History.« *Ab Imperio* 1/2005: 33-56.

⁴ Prepričljiv argument o smislu nekoliko drugačnega pogleda in predvsem komparativnega pristopa, s čimer zelo soglašam, ponuja mdr. Gábor Egry, »Negotiating Post-Imperial Transitions: Local Societies and Nationalizing States in East Central Europe.« V: *Embers of Empire. Continuity and Rupture in the Habsburg Successor States after 1918. Austrian and Habsburg Studies* (New York: Berghahn), 15-42.

⁵ Gl. npr. Pieter M. Judson, *The habsburg Empire: a new history* (Cambridge – London: Belknap – HUP, 2016) (prim. tudi slovensko izdajo – Habsburški imperij. Nova zgodovina (Ljubljana: sophia, 2018) – s spremeno študijo Jerneja Kosijskega); Manfred Rauchensteiner, *Der Erste Weltkrieg und das Ende der Habsburgermonarchie 1914–1918* (Wien: Böhlau Verlag, 2013). Izvrsten vpogled v sodoben pogled na zadnje leto vojne in razpad države sta pripravila Petra Svobljak, »Med zlomom in prelomom.« V: *Slovenski prelom 1918*, ur. A. Gabrič (Ljubljana: Slovenska matica, 2019), 37-54 in Rok Stergar, »Vojna, lakota, ujetništvo, negotovost in Jugoslavija. Leto 1918 na prostoru današnje Slovenije.« V: *1918 v slovenskem jeziku, literaturi, kulturi* (Ljubljana: FF, 2018), 78-89.

⁶ Gl. npr. Ivan Prijatelj, »Domovina, glej umetnik!« V: *Izbrani eseji in razprave Ivana Prijatelja I.*, ur. Anton Slodnjak (Ljubljana, 1952), 576, 579.

¹ Arhiv Odvetniške zbornice Slovenije (AOZS), Zapisnik odbora odvetniške zbornice kranjske z dne 4. 11. 1918.

² AOZS, Zapisnik odbora odvetniške zbornice kranjske z dne 30. 11. 1918.

»Naši mladini se ne da dovolj nazorno dopovedati, kakšna pošast je bila Avstro-ogrska monarhija in kako se je narod oddahnil, ko je bilo te pošasti konec. Pred 20 leti so bili vsi Jugoslovani navdušeni, presrečni, ko je pošast omagala in ni mogla več oklepiti in sesati svojih nekdanih žrtev.«⁷ Takšen pogled se je nato širše uveljavil, četudi so mnogi zgodovinarji in intelektualci opozarjali, da je bilo v Jugoslaviji »marsikaj slabše« (L. Ude), in razloge za konec Avstrije iskali v njenem anahronističnem ustroju in vojni, ki je zadala ključni udarec (tako Zwitter kot Melik in kasneje Rozman, Vodopivec, Cvirn ...).

V historiografiji o Kraljevini SHS pa lahko prav tako opazimo, kako nepremočrten, kompleksen in zapleten je bil proces oblikovanja nove države in kako trdovratni so bili vzorci, oblikovani v rajni Avstriji, banski Hrvaški, ožji Srbiji (tako Pleterski, kot Perovšek, Lazarevič, Dolenc ...). Ne nazadnje je na slovenskem ozemlju na številnih civilno-pravnih in gospodarsko-pravnih področjih življenje še dolgo teklo v skladu z avstrijsko zakonodajo, stiki so se vzpostavljali počasi, politični vzorci, prinešeni z Dunaja, pa so (nehote) krojili pogled na novi beograjski parlament.⁸

Pričujoče besedilo bo skušalo prispevati k razumevanju razpada rajne Avstrije, pojasniti dileme in probleme procesov zaključevanja in oblikovanja novega skozi odvetniški stan, kamor je sodil tudi dr. Juro Hrašovec. Metodološko se še najbolj spogleduje z zgodovino od spodaj.

Odvetniki in politiki

Odvetništvo jeseni leta 1918 in neposredno zatem je posebej zanimivo vsaj iz dveh razlogov. Najprej zato, ker tvori enega fundamentalnih delov moderne države – pravosodni sistem, po drugi strani pa tudi vsled tega, ker je bil delež odvetnikov med politiki, torej med odločevalci, najvišji izmed vseh poklicnih skupin (ne le v Avstriji, ampak skoraj v vseh zahodnih demokracijah). Med slovensko politično elito na Štajerskem so celo govorili o

advokatokraciji, odvetniki so bili namreč na čelu nacionalnega gibanja (in so seveda nekateri ob tem pridno bogateli).⁹

Že Max Weber je dejal, da tolikšna vloga odvetnikov v politiki ni bila naključna. Strankarska politika je namreč v prvi vrsti izvajanje interesov, učinkovita izpeljava neke stvari za zainteresirane pa je »obrt šolanega advokata«. On zna tudi »slabo« stvar tehnično »dobro« izpeljati.¹⁰ Pritrdil mu je tudi Fran Skaberne, avtor prve sintetične črtice o vlogi odvetnikov v javnem življenju iz leta 1936, in dodal, da je odvetnik v trajnem stiku z oblastjo in lahko sproti opazuje »napake in pogoške v sodstvu in v upravi«.¹¹ Juro Hrašovec, odvetnik in politik, je tako bil del oblastniške paradigme, ki je bila uveljavljena v večjem delu Evrope.

Kolektivna biografija slovenskih pravnikov med politiki pokaže, da je bilo v dunajskem parlamentu od 24 slovenskih mandatov po uveljavitvi splošne in enake volilne pravice 8 oz. 9 v rokah pravnikov. V prvi jugoslovanski državi je bilo od skupno 129 slovenskih poslancev (v vseh parlamentih od 1921 do 1938) 32 pravnikov, kar predstavlja četrtninski delež. Izmed vseh enaindvajsetih slovenskih ministrov pred drugo svetovno vojno, od Ivana Žolgerja v Avstriji do Franca Snoja v Kraljevini Jugoslaviji, jih je bilo kar 10 pravnikov. V Narodni vladi, oblikovani po razpadu Avstro-Ogrske, pa so sploh bili v večini. Sedem od 13 poverjenikov je bilo pravnikov, ravno tako vsi štirje predsedniki Deželne vlade.¹²

Na lokalni ravni ni bilo dosti drugače. Med župani večjih mest spet najdemo po letu 1918 v

⁷ Jutro, 29. 10. 1938, »Dan svobode pred 20 leti.«

⁸ Članica slovenskega osebja, vajena divjih dunajskih obstrukcij, je v svojem dnevniku nove poslance celo primerjala z orangutani. – Angelika Hribar, Rodbinska kronika Dragotina Hribarja in Evgenije Šumi (Ljubljana: ZZDS, 2008).

⁹ V svoji Zgodovini katoliškega gibanja na Slovenskem je Fran Erjavec ob opisovanju razmer pri volitvah v štajerski deželni zbor jeseni leta 1902 zapisal: »Odkrito ali vsaj prikrito liberalni advokati v zadnjih letih namreč niso zagospodarili le skoro v vseh slovenskih narodnih zavodih in organizacijah na Štajerskem ter, odeti z narodnim plaščem, pri tem prav pridno bogateli, temveč so hoteli zase tudi skoro vse kandidate.« – Fran Erjavec, Zgodovina katoliškega gibanja na Slovenskem (Ljubljana: Prosvetna zveza, 1928), 131.

¹⁰ Max Weber, »Politika kot poklic.« V: Politika kot poklic (Ljubljana: Krt, 1992), 36.

¹¹ Fran Skaberne, Slovenski advokati in javni notarji v književnosti, znanosti in politiki. Kulturnozgodovinska črtica (Ljubljana: Društvo Pravniki, 1936), 4, 5.

¹² Jure Gašparič, »Slovenski pravniki v političnem življenju stare Avstrije in prve Jugoslavije.« Prispevki za novejšo zgodovino 59, št. 2 (2019): 12-27.

glavnem odvetnike; Ivana Tavčarja, Jura Adlešiča in Vladimirja Ravniharja, ki so vodili Ljubljano; Alojzija Juvana, Josipa Leskovarja in Franja Lipolda, ki so vodili Maribor; dolgoletni župan Novega mesta je bil Josip Režek in prvi slovenski župan Celja je leta 1921 postal odvetnik Juro Hrašovec (za njim je mesto vodil Alojzij Goričan).¹³

Odvetniki so v političnem življenju sodili tako v katoliški kot v liberalni tabor in v obeh primerih zasedali vplivne položaje. Ivan Šusteršič ni bil le dolgoletni vodja stranke, marveč eden najbolj prepoznavnih dunajskih poslancev in kranjski deželni glavar. Med obema vojnama so v ožje vodstvo SLS sodili še Miha Krek, Marko Natlačen, Josip Leskovar, Juro Adlešič ... Znotraj liberalnega pola pa so pravniki sploh imeli odločujočo vlogo; od pisatelja in advokata Ivana Tavčarja, do Gregorja Žerjava in Alberta Kramerja.

Odvetniki so bili temeljni in nepogrešljiv del pravosodnega sistema države, vsled česar je bil njihov poklic posebej reguliran; v zadnjih desetletjih stare Avstrije je temeljil na Odvetniškem redu (Advocatenordnung) iz leta 1868. Ta je določal, da je odvetništvo neodvisno, prosto in svobodno, za poklic ni potrebno oblastno imenovanje, ampak vpis v ustrezen imenik, ki ga vodijo takrat novoustanovljene odvetniške zbornice v posameznih avstrijskih deželah. Med pogoji za vpis so bili med drugim zahtevani pravni študij in pravni doktorat na eni izmed avstrijskih univerz, sedemletna pravosodna praksa in naposled še odvetniški izpit.¹⁴

¹³ Prav tako številni in na vodilnih položajih so bili pravniki tudi v organih ljubljanske in mariborske oblasti ter Dravske banovine. Mariborski oblastni skupščini je načeloval Josip Leskovar, člana oblastnega odbora pa sta bila Andrej Veble in Marko Kranjc. Ljubljansko skupščino je vodil Marko Natlačen, odbornika sta bila Juro Adlešič in Anton Milavec. Izmed štirih banov Dravske banovine so bili trije odvetniki – Marko Natlačen, Drago Marušič in Dinko Puc. Pravniki ni bil le Dušan Sernec (a je bil sin štajerskega odvetnika Janka Serneca). – Prav tam.

¹⁴ Jelka Melik, »Ob 150-letnici neodvisnega odvetništva na Slovenskem.« V: Slavni slovenski pravdarji. Slovenski odvetniki v umetnosti, znanosti in politiki. Ur. A. Razdrih in P. Premzl (Maribor: Umetniški kabinet Primož Premzl, 2018), 19-21.

Nova država, nova zbornica, stare vezi

Kako so torej odvetniki, ugledni udje družbe, razlagalci paragrafov in pogosto usmerjevalci političnega življenja, doživljali in preživljali prevratne in dolge mesece v letih 1918 in 1919 (in kasneje)? Eden od pravnikov, Fran Milčinski, je v svojem dnevniku zabeležil, da je navzven vse mirno in se zlasti spraševal, kaj bo prinesla negotova prihodnost.¹⁵ Nova država, ki so jo mnogi pozdravljali, je namreč prinašala tudi mnoge skrbi, še dodatno tesnobo pa je vzbujal povojni položaj, nejasne razmere na finančnih trgih, pomanjkanje ... V vsakdanji praksi po letu 1918 so se tako številni odvetniki soočali z zahtevno uskladitvijo med načelnimi hotenji po čimprejšnji integraciji v novo in premnogimi vezmi s starim; vezmi, ki jih ni bilo mogoče pretrgati. Obenem je bilo očitno, da so bili tedaj pogosto v ospredju povsem konkretni problemi.

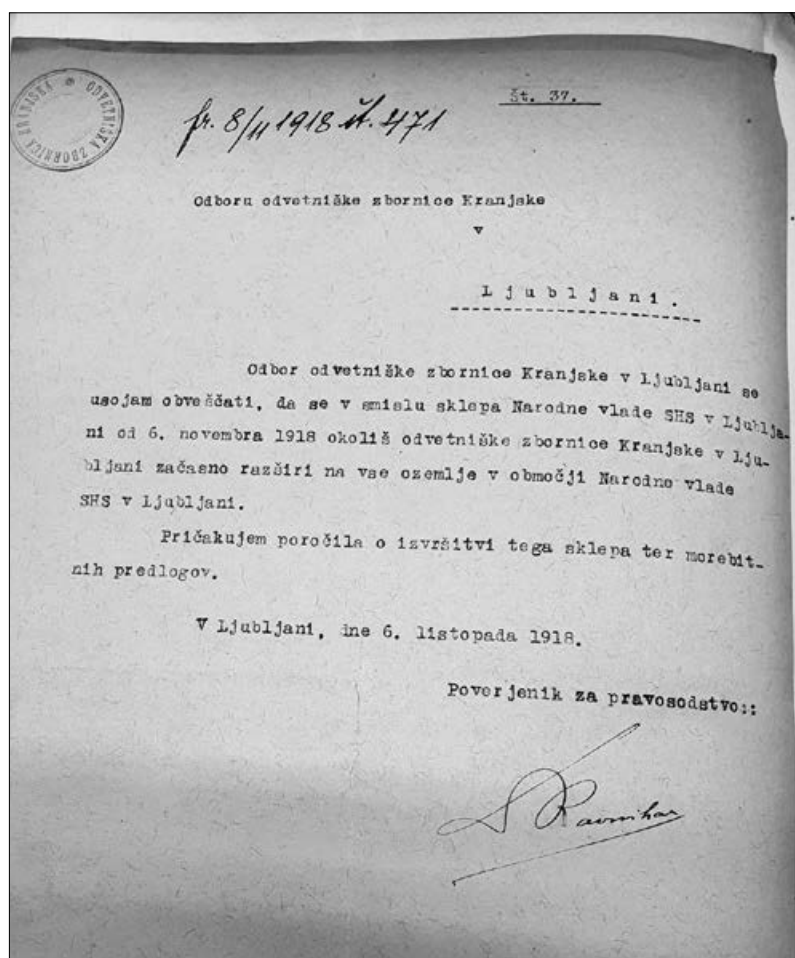
Če skušam vso večplastno problematiko, s katero se je tedaj pečalo odvetništvo, glede na ohranjeno arhivsko gradivo v Arhivu Odvetniške zbornice Slovenije kategorizirati v osrednje sklope, bi izpostavil tri: državno-organizacijski vidik (položaj, vloga in organizacija odvetništva v novi državi), finančno-materialni vidik (vprašanje tarife) in stanovsko-organizacijski vidik (priznavanje vojaščine, vpisi v zbornico, selitve ...). Več kot očitno je, da so bili prav vsi segmenti še kako pogojeni s tranzicijo oz. transformacijo in z iztekajočo se vojno.

Prvi vidik, ki je zadeval advokaturu v novi državi, je jemal najmanj časa in skrbi. Položaj odvetnika se namreč ni bistveno spreminjal, ne nazadnje pa je poverjenišvo za pravosodje vodil eden izmed njih, odvetnik Vladimir Ravnihar.¹⁶ Osrednjo spremembo je zadeval sklep Narodne vlade SHS v Ljubljani, da se okoliš kranjske odvetniške zbornice razširi na vse ozemlje v območju vlade.¹⁷ Kranjska odvetniška zbornica je tako tedaj postala slovenska Odvetniška zbornica v Ljubljani.

¹⁵ Fran Milčinski, Dnevnik 1914–1920, ur. Goran Schmidt (Ljubljana: Slovenska matica, 2000).

¹⁶ Svoje delovanje tedaj je leta 1940 popisal v Slovenskem pravniku in nato povzel v svojih spominih. Janez Cvirn, Vasilij Melik, Dušan Nečak, Mojega življenja pot. Spomini dr. Vladimirja Ravniharja (Ljubljana: FF UL, 1997), 134-138.

¹⁷ AOZS, Zapisnik odbora odvetniške zbornice kranjske z dne 9. 11. 1918.

Dopis poverjenika za pravosodje dr. Vladimirja Ravniharja o širitvi okoliša »odvetniške zbornice Kranjske« (Arhiv Odvetniške zbornice Slovenije)

Sklep o širitvi pristojnosti Odvetniške zbornice kranjske na celotno jugoslovansko slovensko ozemlje se spet zdi jasen in – znova *ex-post* – predvidljiv. Toda v praksi njegova uveljavitev ni bila preprosta. Zgolj naredba namreč ni bila dovolj, da lahko zbornica deluje kot zbornica članstva. Na seji odbora se je znova razplamtela razprava in odvetniki so naposled predlagali Narodni vladi, naj vsled izvršitve prve naredbe izda še eno, eksekutivno: »Odvetniki in odvetniški kandidatje smejo izvrševati odvetništvo in zastopati stranke na ozemlju v območju Narodne vlade SHS v Ljubljani samo tedaj, ako so vpisani v imenik sedanje odvetniške zbornice v Ljubljani. Zato se pozivljajo vsi odvetniki in odvetniški kandidati, ki tačas prebivajo in poslujejo na ozemlju v območju Narodne vlade SHS v Ljubljani izven Kranjskega, da najkasneje v enem mesecu od razglasilnega dne te naredbe izposlujejo svoj vpis v imenik odvetnikov, oziroma odvetniških kandidatov pri odboru odvetniške zbornice v Ljubljani,

ker bi sicer poslej ne imeli pravice zastopati strank pri sodiščih in drugih oblastvih na navedenem ozemlju.«¹⁸ Izvršitev je nato v nadaljevanju porajala zlasti stanovsko-organizacijske težave.

Znotraj prvega sklopa značaj dobe še najbolj ilustrira dejstvo, da se vprašanju, kako naj bi bil državni pravosodni sistem v bodoče sploh ustrojen, torej najbolj elementarnemu state-buildingu, posvečata le dva dokumenta – enostranski dopis poverjenika Ravniharja, kjer kolege odvetnike poziva h komentiranju načrta pravosodne uprave, in ravno tako enostranska priloga.¹⁹ Načrt je temeljil na tedaj obstoječem sistemu in predvideval le vzpostavitev višjega deželnega sodišča za Kranjsko, Štajersko in Koroško, ki bi se mu podredili deželni sodišči v Ljubljani in Celovcu in okrožna sodišča v Mariboru, Celju in Novem mestu. Zoper sodbe višjega deželnega sodišča ne bi bilo nadaljnjega pravnega sredstva; imelo bi značaj vrhovnega in kasacijskega sodišča. Ravnihar je dopis podpisal 14. novembra, štiri dni kasneje, 18. novembra, pa so podenaj na odvetniški zbornici zapisali: »ad acta, ker načrt že sprejet od narodne vlade.«²⁰ O temeljnih vprašanjih izgradnje države in pravosodja odvetniki sploh niso razpravljali, zoper rešitev pa tudi niso protestirali; ne nazadnje se je zdela samoumevna.

Drugi vidik, tarifni in materialni, je bil splošno v ospredju. Najprej je bilo treba zagotoviti materialno eksistenco, nato izgraditi državo in njene podsisteme. Že na prvi seji po vzniku Države SHS so odborniki pozvali poverjeništvu za pravosodje,

¹⁸ Prav tam.

¹⁹ AOZS, Spisi zbornice 1918, dopis poverjenika V. Ravniharja.

²⁰ Jurij Perovšek, Slovenski prevrat 1918. Položaj Slovencev v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov. Ljubljana: INZ, 2018, 170-171.

da naj odvetniško tarifo za vse slovensko ozemlje zviša za 100 %, obenem pa pristavili, naj ob predvideni ustanovitvi višjih pravosodnih instanc (višjega deželnega sodišča, upravnega sodišča, državnega pravdnštva, generalne prokurature ... ustanove so kar nanizali, točnih predstav o bodočem sistemu ni bilo) vlada privzema v službo tudi odvetnike »slovenske oziroma srbsko-hrvatske narodnosti«.²¹ Slednje se je v precejšnji meri tudi udejanilo, saj je poverjenik za pravosodje Vladimir Ravnihar opravil temeljito »čiščenje«²² sodišč. Odpustil je 93 »tujerodnih«²³ sodnikov in državnih pravdnikov in 75 drugih sodnih uradnikov. Ob tem ga je prevevala realna skrb, da bi moral zaradi pomanjkanja osebja nekatera sodišča celo zapreti. »Apelirali smo na pravnike iz drugih resortov, da naj sprejmejo sodni poklic,«²⁴ je pisal v spominih. Poleg odvetnikov so vrzel takrat zapolnili še upokojeni odvetniki in prišleki s Primorske.²⁵

Še jasnejši in odločnejši od gospodov odvetnikov so bili v želji po ureditvi svojega materialnega položaja njihovi mlajši kolegi – odvetniški kandidati. Pripravili so dve spomenici, v katerih so sintetično povzeli vse tegobe časa. Prvo so spisali (oz. z njo soglašali) vsi ljubljanski kandidati,²³ drugo pa so pripravili celjski kandidati in je bila specifična za razmere na Štajerskem. Podpisal jo je mladi celjski odvetniški kandidat Milko Hrašovec.²⁴ Spomenici materialni položaj povezujeta s stanovskimi problemi in rešitvami, ki bodo predstavljeni v nadaljevanju.

Cesarska naredba in nove razmere, selitve

Najbolj artikulirane ideje o tem, kaj in kako bi bilo treba v stanovskem oziru v novi državi najprej urediti, so torej imeli mladi odvetniški kandidati. Pri tem so seveda želeli spremembe, ki bi olajšale njihov položaj, utemeljevali pa so jih predvsem s povojnimi razmerami in razpadom države. Leta 1918 so poleg tegob videli tudi priložnost, prelomu so hoteli dati kar največji pomen. Po eni strani so,

v kolikor so jim ustrezali, vztrajali pri starih cesarskih predpisih, po drugi pa zahtevali nove, boljše pogoje v prihodnje.

Svoje zahteve so strnili v nekaj točk. V prvi vrsti so zahtevali, da se čas, ki so ga kandidati prebili v vojaški službi, šteje v obvezno prakso. Tako je velevala že cesarska naredba iz leta 1916 (neposredno so se sklicevali nanjo), torej predpis iz starega sveta, in tako so velevale razmere v novem svetu. Kandidati so namreč poudarili, da »*nikjer ni določena praksa tako dolge dobe, kakor na avstrijskem ozemlju*«, vsled česar bi jo tako ali tako veljalo znižati. Sicer bi ne nazadnje bili v neenakem položaju s kolegi iz drugih delov jugoslovanske države. Obenem so pristavili, da »*potrebuje osvobojeno slovensko ozemlje zelo nujno odvetniškega naraščaja*.«

Poleg tega so se tudi zavzeli za »omilitev«²⁵ odvetniških izpitov, kar so spet utemeljili s končano vojno in nastopom nove države: »*Vse dosedanje državno in ustavno pravo je iz veljave, finančno in upravno pravo sta pa le zelo provizoričnega značaja /.../ Oni kandidatje, ki so bili vpoklicani v vojaško službovanje, se niso mogli posvetiti intenzivnemu študiju, pa tudi oni srečnejši kolegi, ki so ostali doma, vsled vojnih dogodkov nimajo v tem oziru normalne prakse in jim je bil študij otežkočen po pomanjkanju svečave, kurjave, hrane, itd.*« Zato so predlagali nadvse prodoren sklep; da naj pokaže kandidat »*primerno juridično inteligenco, oziroma zmožnost, prav pojmovati zakone*.« Naposled so še dodali, naj bo odvetniški stan še naprej prost vsake omejitve; ne nazadnje tudi zato, ker je tako veljalo nekoč, ko so se mladi odločali za vstop v poklic.²⁵

Vsebinsko podobna, a veliko bolj podrobna in konkretna je bila celjska spomenica, spisana 12 dni za prvo. Tudi v njej so Milko Hrašovec in kolegi (kolegic tedaj seveda še ni bilo med njimi) najprej opozorili na dejstvo, da jih je bilo veliko vpoklicanih k vojakom, pri čemer so dodali, da so bili številni zaradi »*prejšnjega nastopa za pravice našega naroda*«²⁶ spoznani kot »*politično nezanesljivi*«. To je seveda pomenilo, da niso prišli do plačanih častniških mest. »*Težko bo preboleti vse to,*«²⁷ so občuteno zapisali, »*če naša država ter odvetniška zbornica*

²¹ AOZS, Zapisnik odbora odvetniške zbornice kranjske z dne 4. 11. 1918.

²² Ravnihar, *Mojega življenja pot*, str. 136.

²³ AOZS, Spisi zbornice 1918, Spomenica odvetniških kandidatov v Ljubljani z dne 5. 12. 1918.

²⁴ AOZS, Spisi zbornice 1918, Spomenica odvetniških kandidatov v Celju z dne 17. 12. 1918.

²⁵ AOZS, Spisi zbornice 1918, Spomenica odvetniških kandidatov v Ljubljani z dne 5. 12. 1918.

ne bosta posegli v to zadevo.« Osrednje rešitve so obsegale poenotenje časa obvezne prakse v vsej državi, njeno skrajšanje, potem administrativne poenostavitve, povezane z oteženo dostavo dokazil iz stare Avstrije, pa jasnost glede odvetniških izpitov, prav tako so se zavzeli zoper omejitve odvetniške dejavnosti (numerus clausus). Glede izpitov so s posebno skrbjo in previdnostjo izrazili željo, da se naj pri njih nastopa »s času primerno obzirnostjo. Gospodje eksaminatorji naj upoštevajo dejstva, da so mnogi izmed nas v tej vojski izgubili ne samo ek-sistenco, temveč tudi prejšnje juridično znanje, ki se mu morajo sedaj v kratkem času na novo proučiti.«

Lajtmotiv celotne spomenice je sicer bil beden materialni položaj vsled vojne in zahteva po njegovi ureditvi v novi državi.²⁶

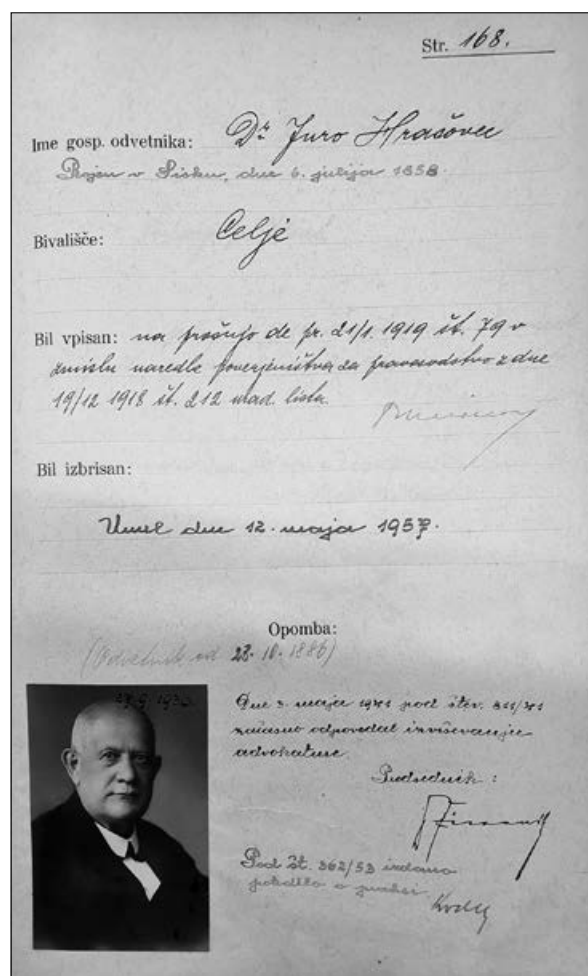

Naslednji stanovski vidik, ki je opredeljeval pre-vratna leta 1918 in 1919, je bil povezan z omenjeno širitvijo pristojnosti ljubljanske zbornice na vso jugoslovansko Slovenijo. Zlasti štajerski odvetniki, doslej vpisani v graško zbornico, so se morali »pre-seliti« v Ljubljano. Najlažje bi bilo seveda to opraviti sistemsko in dogovorno med Ljubljano in Gradcem oz. Dunajem, a dogovor sprva ni bil mogoč. Podob-no kot Ljubljana, ki je sprva odklanjala pogovore z Dunajem, je namreč ravnal tudi Dunaj. Na pisanje iz Ljubljane, ki ga je poverjenik Vladimir Ravnihar odposlal 23. novembra 1918 na državni urad za pravosodstvo, iz nekdanje prestolnice ni bilo od-govora.²⁷ Majhen zaplet pokaže dojemanje časa, ki je bilo »prelomno«, le malo kasneje pa se je začela zelo postopna in dalj časa trajajoča transformacija.

Vpisovanje v imenik odvetniške zbornice v Ljubljani je potekalo več mesecev, pri čemer sprva marsikateri odvetnik zanj sploh ni vedel. Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani namreč ni bil v zadostni meri razširjen in je morala odvetnike

²⁶ AOZS, Spisi zbornice 1918, Spomenica odvetniških kandi-datov v Celju z dne 17. 12. 1918.

²⁷ Ravnihar je državni urad prosil, da pozove odvetniško zbor-nico v Gradcu k izbrisu odvetnikov jugoslovanskih sodnih okolišev in zagotovi njihov prenos v ljubljanski odvetniški imenik. – AOZS, Spisi zbornice 1918, dopis Ravniharja predsedstvu zbornice z dne 19. 12. 1918.

Vpis dr. Jura Hrašovca v imenik odvetniške zbornice
(Arhiv Odvetniške zbornice Slovenije)

pozivati kar sama zbornica.²⁸ Večina prošenj je pri-spela januarja 1919, 20. 1. je svojo odposlal tudi dr. Juro Hrašovec: »Javim, da izvršujem odvetništvo v Celju že od leta 1889 in da hočem to tudi zanaprej storiti. Jaz imam v Celju domovinsko pravico.« V na-daljevanju je dopisal, da je za svojega sina Šandorja že pred dnevi poslal prošnjo za vpis v imenik od-vetniških kandidatov, a ta še ni bila rešena. Njegovi je po drugi strani bilo takoj ugodeno. Že naslednji dan je bil vpisan in obveščen.²⁹ Kmalu zatem sta bili rešena tudi Šandorjeva in Milkova. Dr. Juro Hrašovec je nato opravljal odvetniško prakso vse do 3. maja 1941, ko se je odpovedal izvrševanju prakse.

²⁸ Prav tam.

²⁹ AOZS, Spisi zbornice 1919, dopis Jura Hrašovca z dne 20. 1. 1919.

Str. 249

Ime gosp. odvetnika: *Juro Hrašovec*

Regija v Leon Gradcu, dne 16. 4. 1886, št. 1527, v Leon Gradcu
Bivališče: *Celje*

Bil vpisan: na prvič, dne 20. decembra 1920 št. 203/20
z dne 21. decembra 1920

Bil izbrisan:

Opomba:

Jurov sin Milko je očetu sledil po karierni poti in 21. decembra 1920 postal odvetnik tudi sam (Arhiv Odvetniške zbornice Slovenije)

V odvetniški stan je stopil 23. 10. 1886.³⁰ Njegov sin Milko je postal odvetnik 21. decembra 1920.³¹

Precej pisanja v tistem času je bilo posredovane- ga v nemščini, kar spet ilustrira večplastnost pre- vratnih let. Če so po eni strani odklanjali pogovore z Dunajem, pa so sprva brez pomisleka sprejemali vloge v nemščini. Istega dne kot Juro Hrašovec je za vpis v zbornico prosil tudi znani mariborski odve- tnik dr. Lothar Mühleisen.³² Marsikateri dopis je bil celo posredovan v gotici.³³ Šele (ali pa že) februarja 1919 je predsedujoči zbornici dr. Majaron na seji odbora poročal, da je »izdal na vse zbornične čla- ne nemške narodnosti opozorilo, da je uradni jezik

zbornice slovenski jezik in da se nemški pisane vloge vzlasti od zborničnih članov in kandidatov ne bodo vsprejemale, marveč vračale nerešene.«³⁴ Odborniki so opozorilo vzeli na znanje.

Če je zlasti v jezikovnem in personalnem oziru bil tedanji prevrat korenit in temeljit, pa je drugod njegova izvedba bila vse prej kot revolucionarna. Od mirne primopredaje poslov grofa Attemsja navzdol lahko zasledimo precej funkcionalne sodelovalno- sti. Morda še najbolj neposredno poveden in ceho- vsko izpoveden je dopis kasnejšega mariborskega župana, sicer pa znamenitega liberalca in rojenega Celjana odvetnika Franja Lipolda. Aprila 1919 je pisal Majaronu, da se je soočil z zanimivim pro- blemom.³⁵ Neki mariborski nemški odvetnik je na- mreč želel zamenjati pisarno z graškim slovenskim tovarišem. »Dogovori so že v teku,« je zadovoljno omenil Lipold, odvetniški stan se je zdel razumen in povezan. Toda vso reč je zapletalo stališče graške zbornice, da je treba tudi v takih primerih spošto- vati trimesečni preselitveni rok. Takšna časovna luknja se je seveda zdela nesprejemljiva. Rešitev iz zagate je ponudila kar graška zbornica. Lipold je pisal, da bi v Gradcu dovolili izvrševanje prakse v primeru, če bi tako storila tudi ljubljanska zbornica v primeru preselitve odvetnika z območja graške. Iz praktičnega primera se je porodil koncept reci- procitete. Predsednik Majaron je na drugo stran dopisa skiciral pritrdilen odgovor. Osamljen dopis, shranjen v Arhivu Odvetniške zbornice Slovenije, je tako nenavaden primer uspešnih začetkov slo- venske bilateralne diplomacije.

Po vpisu vseh odvetnikov je decembra leta 1919 zbornica štela 153 odvetnikov in 64 kandidatov.³⁶

Postopnost preloma

Prelom ob razpadu Avstro-Ogrske in oblikova- nju Jugoslavije, ki ga odstira vpogled v odvetniški stan, je bil v hotenjih in nekaterih dejanjih nagel (vzpostavitev enotne ljubljanske zbornice, ureditev legitimacij, popolna slovenizacija uradovanja, ob-

³⁰ AOZS, Imenik odvetnikov – Juro Hrašovec.

³¹ AOZS, Imenik odvetnikov – Milko Hrašovec.

³² AOZS, Spisi zbornice 1919, Dopis z dne 20. 1. 1919.

³³ Dopis Maximiliana Wurzbacha iz Ljubljane, ki se je od- povedal odvetništvu. – AOZS, Spisi zbornice 1918, dopis Wurzbacha z dne 29. 11. 1918.

³⁴ AOZS, Zapisnik odbora odvetniške zbornice kranjske z dne 15. 2. 1919.

³⁵ AOZS, Spisi zbornice 1919, dopis Lipolda z dne 9. 4. 1919.

³⁶ J. Melik, »Ob 150-letnici neodvisnega odvetništva na Slo- venskem«, 24. Do oktobra 1940 je nato število odvetnikov naraslo na 300, kandidatov pa je bilo tedaj 124.

sežne personalne spremembe v sodstvu, želja po pretrganju stikov z Dunajem ...), v marsičem pa pravzaprav postopen in poln prilagajanja, pri čemer so vsi vzorci delovanja in celo vse pravne norme ohranjali. Posebej povedno je, da se procesi, začeti jeseni leta 1918, niso prav kmalu zaključili. Enotna zbornica v Ljubljani je sicer bila oblikovana, kaj več pa ne. Položaj odvetnika v vsej državi je ostajal urejen partikularno, skladno z različnimi pravnimi področji, ki so se spojila v enotno jugoslovansko kraljevino. V praksi je to seveda pomenilo, da advokat iz Ljubljane ni mogel zastopati stranke pred beograjskim sodiščem. Do poenotenja je končno prišlo šele z uvedbo diktature kralja Aleksandra leta 1929, ko je vlada generala Petra Živkovića ob odsotnosti parlamenta bliskovito sprejemala novo zakonodajo.³⁷ Med drugim je tako sprejela tudi Zakon o advokatih, ki pa je v temelju sledil rešitvam, veljavnim že v stari Avstriji.³⁸

Poverjenik za pravosodje Vladimir Ravnihar je še dvajset let po prelomu opravičeval tedanja ravnanja in smernice: »na eni strani zavarovati našo nacionalno korist, po drugi pa v interesu ljudstva dopustiti neko stvarno kontinuiteto. Iz starega v novo stanje preiti brez potresov in brez mnogega trenja, da ne omajamo v narodu čuta pravne odgovornosti.« In nato dodal: »Niso vsi soglašali s tem načinom ureditve razmer. Pogodu bi jim bilo več revolucionarnosti.«³⁹

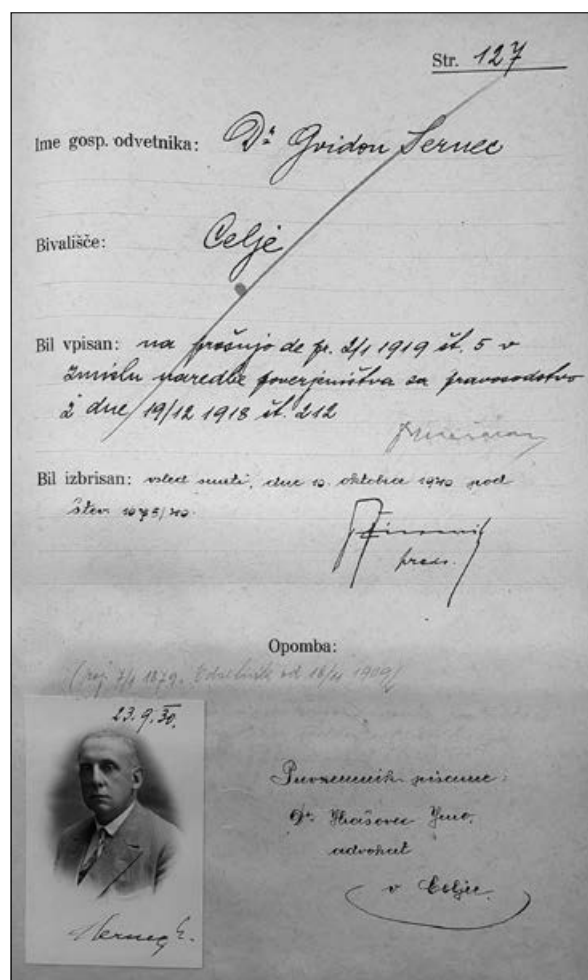
Skušajoč razumeti prelome na eni strani ter trajnost nekaterih sistemov in prepričanj na drugi, pa se zdi še posebej povedna naslednja epizoda iz življenja Jura Hrašovca, s katero zaključujem prispevek. Epizoda časovno nima ničesar skupnega z zlomom stare Avstrije, saj je nekaj desetletij mlajša, a vendar odstira miselni svet neke dobe, ki je izginjala.

Juro Hrašovec je kot odvetnik leta 1929 pristopil k penzijskemu fondu Odvetniške zbornice. Pet let

³⁷ Zapisnici sa sednica Ministarskog saveta Kraljevine Jugoslavije 1929–1931, priredili Lj. Dimić – N. Žutić – B. Isailović (Beograd: JP Službeni list SRJ – Arhiv Jugoslavije, 2002), 353–365.

³⁸ J. Melik, »Ob 150-letnici neodvisnega odvetništva na Slovenskem«, 23–25.

³⁹ Ravnihar, Mojega življenja pot, 137–138.

Leta 1940 je dr. Juro Hrašovec prevzel odvetniško pisarno dr. Gvidona Serneca (Arhiv Odvetniške zbornice Slovenije)

je vplačeval 150 din premije mesečno in nato po dopolnitvi 70. leta prejemal rento v višini 900 din. Vmes je še naprej opravljal odvetniško prakso, kar pa je zmotilo mnoge mlajše kolege. Očitani so mu, da živi na račun revnih kolegov. Leta 1937 so zato predlagali, da se v tovrstnih primerih odvetniku pokojnina ne izplačuje, vse dokler še naprej izvršuje svoj poklic. Občni zbor jim je pritrdil. Juro Hrašovec se je na odločitev neuspešno pritožil, potem sprožil še sodni spor, a naposled izgubil. Maja 1941 je nato delo odložil, tako da upravičenost potlej ni bila več sporna.⁴⁰ Kot odvetnik je sicer bil član zbornice še do leta 1947, vendar njegova legitimacija že pred tem ni bila vidirana.⁴¹

⁴⁰ AOZS, personalna mapa J. Hrašovec.

⁴¹ O tem: Katja Škrubej, »Ivan Žolger in zadnji poskus revizije ustave v Habsburški monarhiji: povezave s snovanjem

Sčasoma je odvetniški penzijski fond prešel na državno penzijski fond in Hrašovcu redno izplačeval pokojnino (Ta sicer ni bila visoka, nekdanji župan je odboru zbornice večkrat potožil, kako je stanje upokojencev »bedno« in predlagal, naj zlasti njihov bivši stanovski kolega dr. Šnuderl napravi potrebne korake.).⁴² Nazadnje je znašala 1.400 din.

Po Hrašovčevi smrti leta 1957, le malo preden bi mož dočakal sto let, pa se je na Penzijski fond obrnila njegova hči Pija. V krajšem pismu je očetovim kolegom odvetnikom pojasnila, da po obstoječih predpisih nima pravice do družinske pokojnine in da zato prosi, da bi se odtlej njej nakazoval pripadajoči očetov znesek. Prošnjo je utemeljila tako: »Podpisana sem rojena 2. julija 1903. – neporočena ter ves čas živela v skupnem gospodinjstvu z očetom; zaposlena izven doma nisem bila, ker že od smrti moje matere leta 1928. svojemu očetu gospodinjim ter sem do njegove smrti opravljala vse hišne posle v stanovanju: kuhala, prala, likala, šivala – z eno besedo izvrševala vsa dela, ki spadajo v delokrog gospodinje. Zlasti v zadnjih letih sem bila svojemu očetu nepogrešljiva opora v visoki njegovi starosti.«⁴³

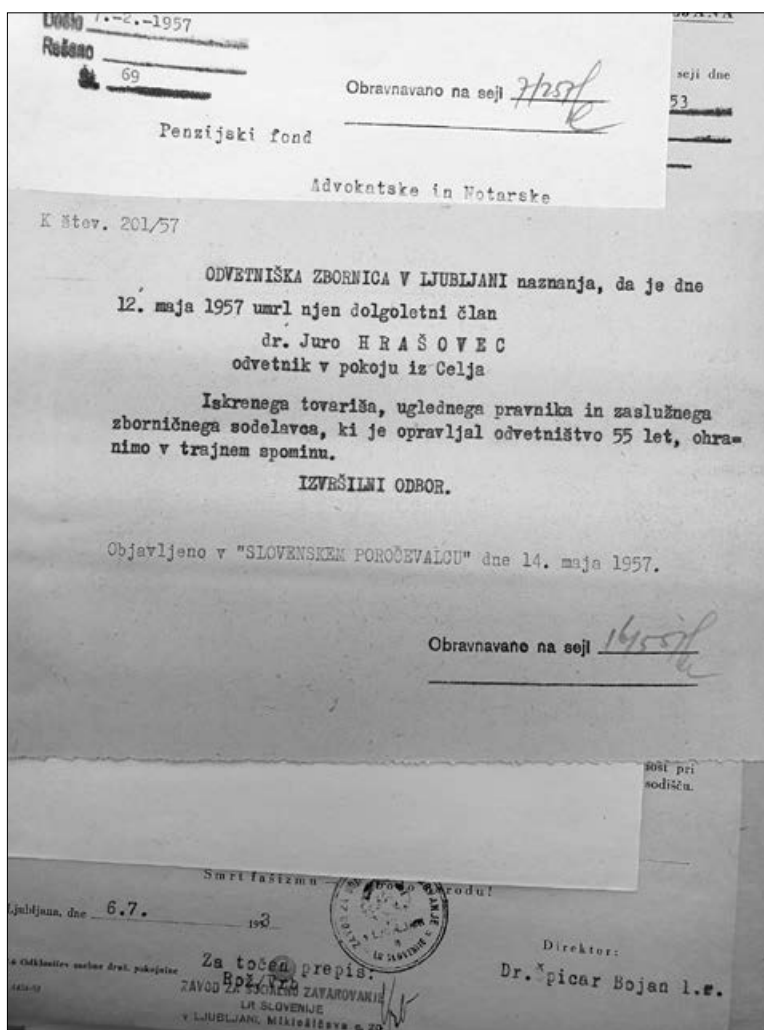
Leta 1957 zasledimo mentalni svet stare Avstrije in prve Jugoslavije. Stoletnega gospoda s hčerko gospodinjjo,⁴⁴ v hiši na Savinjskem nabrežju 5, z vinogradom, s prepričanjem v stanovsko solidarnost (računal je na Maksa Šnuderla, kakor nekaj desetletij prej na Vladimirja Ravniharja, hči se je po pomoč obrnila na poklicne kolege) ... Pija Hrašovec

ustavnih podlag za novo politično skupnost?« Prispevki za novejšo zgodovino 59, št. 2 (2019): 130-156.

⁴² AOZS, personalna mapa J. Hrašovec.

⁴³ Prav tam.

⁴⁴ O gospodinjah: Mojca Šorn, »Lik pridne ljubljanske gospodinje v letih med svetovnima vojnama.« V: Ženske skozi zgodovino, ur. A. Žižek (Ljubljana: ZZDS, 2004), 351-359.

Osmrtnica Odvetniške zbornice v Ljubljani
(Arhiv Odvetniške zbornice Slovenije)

do penzije naposled ni bila upravičena, saj za kaj takega ni bilo zakonske osnove.⁴⁵

Stanovski kolegi, tovariši odvetniki, so se udeležili njegovega pogreba, družini poslali sožalne brzojavke in v Slovenskem poročevalcu objavili osmrtnico: »Odvetniška zbornica v Ljubljani naznanja, da je dne 12. maja 1957 umrl njen dolgoletni član dr. Juro Hrašovec, odvetnik v pokoju iz Celja. Iskrenega tovariša, uglednega pravnika in zaslužnega zborničnega sodelavca, ki je opravljal odvetništvo 55 let, ohranimo v trajnem spominu. Izvršilni odbor.«⁴⁶

⁴⁵ AOZS, personalna mapa J. Hrašovec.

⁴⁶ Prav tam.

Viri in literatura

Viri:

Arhiv Odvetniške zbornice Slovenije (AOZS).

- Imenik odvetnikov
- Personalna mapa J. Hrašovec
- Spisi zbornice 1918, 1919
- Seje odbora

Cvirn, Janez – Vasilij Melik – Dušan Nečak, *Mojega življenja pot. Spomini dr. Vladimira Ravniharja* (Ljubljana: FF UL, 1997).

Hribar, Angelika. *Rodbinska kronika Dragotina Hribarja in Evgenije Šumi* (Ljubljana: ZZDS, 2008).

Jutro.

Milčinski, Fran. *Dnevnik 1914–1920*, ur. Goran Schmidt (Ljubljana: Slovenska matica, 2000).

Prijatelj, Ivan. »Domovina, glej umetnik!« V: *Izbrani eseji in razprave Ivana Prijatelja I.*, ur. Anton Slodnjak (Ljubljana, 1952).

Zapisnici sa sednica Ministarskog saveta Kraljevine Jugoslavije 1929–1931, priredili Lj. Dimić – N. Žutić – B. Isailović (Beograd: JP Službeni list SRJ – Arhiv Jugoslavije, 2002).

Literatura:

Egry, Gábor. »Negotiating Post-Imperial Transitions: Local Societies and Nationalizing States in East Central Europe.« V: *Embers of Empire. Continuity and Rupture in the Habsburg Successor States after 1918. Austrian and Habsburg Studies* (New York: Berghahn), 15–42.

Erjavec, Fran. *Zgodovina katoliškega gibanja na Slovenskem* (Ljubljana: Prosvedna zveza, 1928).

Gašparič, Jure. »Slovenski pravniki v političnem življenju stare Avstrije in prve Jugoslavije.« *Prispevki za novejšo zgodovino* 59, št. 2 (2019): 12–27.

Gerasimov I., S. Glebov, A. Kaplunovski, M. Mogilner, A. Semyonov, »In Search Of A New Imperial History.« *Ab Imperio* 1/2005: 33–56.

Judson, Pieter M. *The habsburg Empire: a new history* (Cambridge – London: Belknap – HUP, 2016).

Isti. *Habsburški imperij. Nova zgodovina* (Ljubljana: sophia, 2018).

Melik, Jelka. »Ob 150-letnici neodvisnega odvetništva na Slovenskem.« V: *Slavni slovenski pravdarji. Slovenski odvetniki v umetnosti, znanosti in politiki*. Ur. A. Razdrih in P. Premzl (Maribor: Umetniški kabinet Primož Premzl, 2018).

Perovšek, Jurij. *Slovenski prevrat 1918. Položaj Slovencev v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov.* (Ljubljana: INZ, 2018).

Rauchensteiner, Manfred. *Der Erste Weltkrieg und das Ende der Habsburgermonarchie 1914–1918* (Wien: Böhlau Verlag, 2013).

Škaberne, Fran. *Slovenski advokati in javni notarji v književnosti, znanosti in politiki. Kulturnozgodovinska črtica* (Ljubljana: Društvo Pravniki, 1936).

Stergar, Rok. »Vojna, lakota, ujetništvo, negotovost in Jugoslavija. Leto 1918 na prostoru današnje Slovenije.« V: *1918 v slovenskem jeziku, literaturi, kulturi* (Ljubljana: FF, 2018), 78–89.

Svoljšak, Petra. »Med zlomom in prelomom.« V: *Slovenski prelom 1918*, ur. A. Gabrič (Ljubljana: Slovenska matica, 2019), 37–54.

Škrubej, Katja. »Ivan Žolger in zadnji poskus revizije ustave v Habsburški monarhiji: povezave s snovanjem ustavnih podlag za novo politično skupnost?« *Prispevki za novejšo zgodovino* 59, št. 2 (2019): 130–156.

Šorn, Mojca. »Lik pridne ljubljanske gospodinje v letih med svetovnima vojnama.« V: *Ženske skozi zgodovino*, ur. A. Žižek (Ljubljana: ZZDS, 2004), 351–359.

Weber, Max. »Politika kot poklic.« V: *Politika kot poklic* (Ljubljana: Krt, 1992).

Zusammenfassung

1918: ANWÄLTE ZWISCHEN ZWEI STAATEN

Ein Amalgam der Habsburgermonarchie und des neuen jugoslawischen Staates

Am 4. November des Jahres 1918 ging eine Einladung zur Sitzung der ständigen Delegation aller österreichischen Anwaltskammern in Wien an die Adresse der Krainer Anwaltskammer (Kranjska odvetniška zbornica) ein. Die Laibacher Ausschussmitglieder entschieden „nach längerer Debatte“, wie im Protokoll vermerkt, nicht an der Sitzung teilzunehmen. Der Beschluss erscheint aus der ex-post Überlegung und Betrachtung vollkommen logisch und vernünftig. Einige Tage zuvor war ein neuer Staat entstanden, folglich galt es, die Aufmerksamkeit in Richtung Südosten zu lenken und die Kontakte mit dem Norden abubrechen. Ungewöhnlich daran ist allerdings, dass die Ausschussmitglieder für ihre Entscheidung eine lange Zeit benötigten, somit also die Entscheidung nicht ganz so offensichtlich war. Und noch ungewöhnlicher ist, dass sie nur wenig später ihre Entscheidung (teilweise) änderten und wieder Kontakte mit den ehemaligen Kollegen knüpften.

Wenn man die Angelegenheit nicht ex-post betrachtet, sondern von der damaligen Gegenwart im November des Jahres 1918 ausgehend, als die Handlungsweisen von den vorangehenden Erfahrungen bestimmt wurden, dem gerade zu Ende gegangenen Krieg und einem zerfallenden Staat auf der einen Seite und der ungewissen Zukunft innerhalb Jugoslawiens auf der anderen, sind die Zweifel und Handlungen der Anwälte auf einmal nicht mehr ungewöhnlich. Die Transformation des staatlichen Rahmens war dem Anschein nach augenblicklich, der Wandel der Mentalitäten, Handlungsweisen und Verhaltensmuster jedoch wesentlich langsamer.

Der Beitrag hat keinesfalls die Ambition einer Verortung in bzw. Bestätigung von Theorien der imperialen Transformation, denn sein Autor steht diesen indifferent gegenüber. Er ist überzeugt, dass Fragen der Kontinuität und Diskontinuität zwischen dem Alten und dem Neuen schon längst behandelt wurden, wobei natürlich gilt, dass der

Diskontinuität größere Aufmerksamkeit gewidmet wurde, denn diese war wohl akademisch aufregender und politisch und paradigmatisch zur Behandlung geeigneter. Der Beitrag möchte lediglich zum Verständnis des Zerfalls des alten Österreich beitragen und die Dilemmata und Probleme der Prozesse des Abschlusses und des Neuanfanges am Beispiel des Anwaltsstandes, zu dem auch Dr. Juro Hrašovec gehörte, erklären.

Die Anwaltschaft im Herbst des Jahres 1918 und unmittelbar danach ist aus zumindest zwei Gründen besonders interessant. Erstens, weil sie einen fundamentalen Teil eines modernen Staates – das Rechtssystem bildet, zweitens weil der Anteil der Anwälte unter den Politikern, also den Entscheidungsträgern, der höchste unter allen Berufsgruppen war (nicht nur in Österreich, sondern ist fast allen westlichen Demokratien). Unter der slowenischen politischen Elite in der Steiermark sprach man sogar von einer Advokatokratie, die Anwälte standen nämlich an der Spitze der nationalen Bewegung. Der Beitrag zeigt, dass in der alltäglichen Praxis nach dem Jahr 1918 viele mit der manchmal unmöglichen Übereinstimmung zwischen dem grundsätzlichen Wunsch nach möglichst rascher Integration in das Neue und allzu vielen Bindungen an das Alte – Bindungen, die man nicht auflösen konnte – konfrontiert waren. Gleichzeitig war offensichtlich, dass damals häufig ganz konkrete Probleme im Vordergrund standen. Mit einigen solcher Probleme, die im Beitrag vorgestellt werden, hatte auch Juro Hrašovec zu kämpfen.

Schlagwörter: Anwaltskammer, Juro Hrašovec, Anwaltschaft, Rechtssystem, Österreich-Ungarn, Königreich der Serben, Kroaten und Slowenen